

Obvezna garancija za brezhibno delovanje in varstvo kupca v evropskem pravu

Zbirni podatki

Avtor: Damjan Možina

Publikacija: Podjetje in delo - 2011, številka 1, stran 38 | GV Založba, d.o.o., 18.2.2011

[Povezava do dokumenta na portalu IUS-INFO](#)

Besedilo

1. UVOD
 2. PROSTOVOLJNA IN OBVEZNA GARANCIJA
 3. JAMČEVANJE IN GARANCIJA V JUGOSLOVANSKEM PRAVU
 4. PRAVNA UREDITEV VARSTVA KUPCA (POTROŠNIKA) V EU
 5. IMPLEMENTACIJA EVROPSKEGA PRAVA V SLOVENIJI
 6. OBVEZNA GARANCIJA, EVROPSKO PRAVO IN UREJEN
- PRAVNI RED
7. SKLEP

Povzetek V prispevku so predstavljene osnovne poteze razvoja instituta garancije, ki se je razvil kot dopolnitev instituta odgovornosti (jamčevanja) za stvarne napake, namenjenega varstvu osnovnega interesa kupca pri vsaki prodajni pogodbi - da za svoj denar dobi stvar, ki v skladu s pogodbo služi svojemu namenu. V državah s tržnim gospodarstvom se je garancija razvila kot prostovoljna dodatna obljuba podizvajalca in/ali prodajalca, s katero želi ta potrošniku sporočiti visoko kakovost svojega blaga in tako izboljšati svoj tržni položaj. V nekdanjih socialističnih državah z omejenim delovanjem trga je bila za določene kategorije proizvodov predpisana obvezna garancija. To je veljalo tudi za Jugoslavijo, Slovenija pa je ta sistem obdržala. Evropska unija je z Direktivo 1999/44/ES o potrošniški prodaji in garancijah predvidela sistem obveznega jamčevanja za stvarne napake, nadgrajen z možnostjo prostovoljne garancije. V prispevku so obravnavane podobnosti in razlike med institutom jamčevanja za stvarne napake in obvezne garancije, vprašanje smiselnosti slovenskega sistema varstva kupca ter vprašanje njegove skladnosti z evropskim pravom.

Ključne besede: obligacijsko pravo, prodajna pogodba, varstvo kupca, garancija za brezhibno delovanje, prostovoljna garancija, obvezna garancija, stvarne napake

Abstract The article presents the basic development of guarantee which has evolved as an addition to the system of liability of the seller for material defects. This system protects the basic interest of any buyer in a contract of sale - to get a good which serves its purpose in conformity with the contract. In market economies the guarantee has evolved as a voluntary additional promise of producers and/or sellers to the consumers, striving to signal the quality of their goods to the consumers and to thereby improve their market position. In former socialist states, including Yugoslavia, guarantees were regulated as mandatory for certain categories of goods. With the Directive 1999/44/EC on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees the EU has established a system of mandatory liability for conformity with the contract (material defects), with a possibility

of a broader protection by a voluntary guarantee. Slovenia has kept mandatory guarantees for technical goods and introduced mandatory liability for material defects in accordance with the Directive. The article deals with resemblances and discrepancies of the system of liability for material defects and mandatory guarantee, endeavours to answer the question of reasonableness of simultaneous existence of both systems and investigates the compatibility of this approach with the EU law.

Key words: law of obligations, contract of sale, buyer protection, guarantee for proper functioning, voluntary guarantee, mandatory guarantee, material defect

1. UVOD Medtem ko se je v državah s tržnim gospodarstvom garancija oblikovala kot prostovoljna dodatna obljuba proizvajalca oziroma prodajalca, ki spodbuja tržno konkurenco v korist potrošnikov, so nekdanje socialistične pravne ureditve za nekatere vrste blaga predpisovale obvezno garancijo. To je bilo značilno tudi za jugoslovansko pravo, ki je kupca varovalo s kombinacijo dispozitivnega instituta odgovornosti prodajalca za stvarne napake in kogentne garancije za brezhibno delovanje tehničnega blaga. Evropska unija je ubrala nekoliko drugačno kombinacijo: kogentno jamčevanje za stvarne napake, nadgrajeno z možnostjo prostovoljne garancije. Slovenija je evropski koncept varstva preprosto dodala obstoječemu jugoslovanskemu sistemu, kar pomeni, da v slovenskem pravu hkrati obstajata dva kogentna instituta varstva istega kupčevega interesa. V prispevku obravnavam podobnosti in razlike med obema institutom, vprašanje smiselnosti opisanega pristopa ter vprašanje njegove skladnosti z evropskim pravom.

2. PROSTOVOLJNA IN OBVEZNA GARANCIJA Osnovni interes kupca pri vsaki prodajni pogodbi je, da za svoj denar dobi, kar mu po pogodbi gre, to je, da dobi stvar, ki v skladu s pogodbo služi svojemu namenu (ekvivalenčni interes). V obligacijskem pravu je klasični mehanizem za varstvo tega interesa že od rimskega prava naprej institut odgovornosti prodajalca za skrite stvarne napake prodane stvari (tako imenovano jamčevanje).¹ Če kupec meni, da stvar ni v skladu z izrecnim ali konkludentnim dogovorom s prodajalcem oziroma nima običajnih lastnosti, lahko od prodajalca v določenem roku po dobavi stvari (jamčevalni rok) zahteva popravilo ali zamenjavo stvari, znižanje kupnine, oziroma doseže razveljavitev pogodbe (odstop), poleg tega lahko zahteva tudi odškodnino.

V novejšem času se je poleg tega razvil še dodaten institut varstva kupčevega interesa, ki temelji na izrecnih obljubah prodajalcev ali

proizvajalcev o določenih lastnostih stvari (garancija). Ta institut se je v evropskih državah s tržnim gospodarstvom izoblikoval bistveno drugače kot v nekdanjih socialističnih državah.

V državah s tržnim gospodarstvom se je garancija izoblikovala avtonomno, kot prostovoljna dopolnitev zakonske odgovornosti za skrite napake. Proizvajalci in/ali prodajalci želijo s prostovoljnimi dodatnimi obljubami kupcem sporočiti kvaliteto svojega blaga ter tako izboljšati svoj tržni položaj in ugled, po drugi strani pa s tem krepijo tudi pravni položaj kupcev. Ti lahko izkoristijo obrnjeno dokazno breme glede napake, daljši rok garancijske odgovornosti, proizvajalca kot dodatno odgovorno osebo ali kakšno drugo ugodnost. Na nekaterih trgih, na primer na trgu novih in rabljenih avtomobilov ter tehničnih proizvodov za domačo rabo, so garancije o brezhibnem delovanju postale običajna praksa. Garancija se je uveljavila kot pomemben in legitimen element trženja, ki lahko spodbuja konkurenco v korist potrošnikov. Ekonomska analiza prava razlaga pomen prostovoljne garancije predvsem s tako imenovano signalno teorijo. Na trgu je blago različne kakovosti po različnih cenah, pri čemer predpostavimo, da sta kakovost in cena v sorazmerju. Če gre za blago, katerega kakovosti kupci ne morejo na prvi pogled spoznati (na primer trajnost delovanja, kakovost materiala), je za proizvajalce ključno, da visoko kakovost signalizirajo kupcem, saj sicer ti za blago ne bodo pripravljeni odšteti več.² To lahko proizvajalci (in/ali prodajalci) storijo z garancijskimi obljubami. Če je njihovo blago kakovostno, potem z garancijo, v nasprotju s proizvajalci cenejšega in manj kakovostnega blaga, ne bodo imeli prevelikih stroškov. Garancija tako vpliva na dvig kakovosti. Druga, novejša teorija pomena prostovoljne garancije ne vidi v signalu kakovosti pred sklenitvijo pogodbe, ampak predvsem v neformalnem sredstvu za uresničevanje kupčevega interesa po sklenitvi pogodbe.³

V nekdanjih socialističnih državah, kjer je bilo delovanje tržnih načel zelo omejeno in se prostovoljna garancija ni mogla razviti na enak način, so zakonodajalci, da bi vendarle spodbudili proizvajalce k boljši kakovosti blaga, določali obveznost dajanja garancijskih obljub za določene kategorije blaga ne glede na voljo strank in pod grožnjo kazni za prekršek.⁴ Sistem obvezne garancijske odgovornosti kupcem seveda ne more signalizirati kakovosti blaga in spodbujati konkurence v korist potrošnikov, saj ne omogoča nikakršnega razlikovanja med proizvodi, ki imajo vsi enako garancijo.

3. JAMČEVANJE IN GARANCIJA V JUGOSLOVANSKEM PRAVU

V povojni Jugoslaviji je bila obvezna garancija za posamezne industrijske izdelke na zvezni ravni uvedena že v letu 1959, kar dvajset let pred sprejetjem Zakona o obligacijskih razmerjih (1978).⁵ Predpisan je bil seznam tehničnih proizvodov, ki jih je bilo dovoljeno prodajati le, če jih je proizvajalec (za uvozno blago: uvoznik) opremil z garancijskim listom, tehničnim navodilom, zanje pa zagotovil tudi servisno vzdrževanje ter nadomestne dele. Določena je bila tudi obvezna vsebina garancijskega lista, katerega bistvo je bilo "poročilo" proizvajalca, da bo kupljeni izdelek ob normalni uporabi določen čas pravilno deloval oziroma

bo v nasprotnem primeru proizvajalec trpel vse stroške za vzdrževanje in odstranitev okvar in tehničnih pomanjkljivosti. Proizvajalec je lahko za izvajanje popravil pooblastil servis. Odredba ni določala minimalnega garancijskega roka, za primere kršitev, ko garancijski list ni bil izdan, pa je predvidevala kazni. Garancija je bila zasnovana kot institut varstva vsakega kupca, in ne le končnega potrošnika, in je bila obvezna tudi v razmerjih med gospodarskimi subjekti (b2b).

Do sprejetja ZOR se je institut obvezne garancije dobro uveljavil in po prepričanju potrošnikov celo zasenčil odgovornost za stvarne napake. Garancijski zahtevek za popravilo oziroma zamenjavo je v praksi postal poglavitno sredstvo za varstvo kupčevega ekvivalenčnega interesa pri prodajni pogodbi. ZOR je v členih 501 do 507 (v poglavju o stvarnih napakah) uredil garancijo kot vzporeden institut jamčevanju za stvarne napake. Nekatere ključne vidike - vprašanje, pri katerih proizvodih je garancija obvezna in koliko znaša garancijski rok - so določali drugi predpisi.⁶ Garancijski zahtevki so oblikovani po modelu jamčevalnih zahtevkov: kupec ima na podlagi garancije v bistvu enake zahtevke kot v primeru stvarnih napak, nekoliko drugačna je le njihova hierarhija; kupec mora najprej zahtevati popravilo, nato zamenjavo, nato odstop in znižanje kupnine. Tudi vsebina garancijske obveznosti je nekoliko drugačna. Medtem ko prodajalec jamči, da stvar v trenutku dobave nima stvarnih napak (skladnost s pogodbo), pri garanciji zagotavlja, da bo stvar določen čas brezhibno delovala. Razlika je precej subtilna, kajti kvalitativna skladnost s pogodbo vključuje tudi določeno trajnost stvari oziroma njenega delovanja. Garancijski in jamčevalni primeri se zato skoraj vedno pokrivajo. Pri garanciji tudi ni posebne zahteve po notifikaciji (grajanju) napake; zadošča, če kupec v času trajanja garancijskega roka uveljavlja zahtevek. Prednost garancije pred jamčevanjem se kaže predvsem v subjektih in rokih: garancijo je kupec lahko uveljavljal tudi proti proizvajalcu, daljše pa je bilo tudi njene trajanje, saj je ZOR določal jamčevalni rok v trajanju (le) šestih mesecev od dobave, medtem ko je garancijski rok za večino proizvodov znašal eno leto. Poleg tega je bilo mogoče odgovornost za stvarne napake v pogodbi izključiti, a je bila takšna klavzula - praviloma vključena med splošne pogoje poslovanja - podvržena presoji morebitne nepoštenosti (členi 142-144 ZOR oziroma 120-122 OZ). Merilo odgovornosti je pri garanciji in jamčevanju enako: prodajalec in garant odgovarjata ne glede na krivdo, razbremenita pa se lahko na podlagi 263. člena ZOR (240. člena OZ). Teorija in sodna praksa sta garancijo in jamčevanje štela za različna instituta, ki pa sta med seboj povezana, saj varujeta isti kupčev interes. Kupec je lahko izbral med uveljavljanjem garancije ali jamčevanja; pri čemer je lahko, če z zahtevkom na eni podlagi ni uspel v celoti, zahteval dopolnitev na drugi podlagi.⁷ Obstajala je tudi možnost prostovoljne garancije, vendar je bil njen pomen zaradi široko uveljavljene obvezne garancije obroben. V bistvenem enaka ureditev se je po letu 1991 obdržala tudi v slovenskem pravu.⁸

4. PРАВNA UREDITEV VARSTVA KUPCA (POTROŠNIKA) V EU

Direktiva 1999/44/ES o potrošniški prodaji in garancijah (v nadaljevanju Direktiva) vzpostavlja drugačen sistem varstva

kupca v prodajni pogodbi, kot ga je poznala Jugoslavija. Predvideva namreč obvezno (kogentno) odgovornost prodajalca za skladnost s pogodbo v trajanju dveh let, kot njeno dopolnitev pa prostovoljno garancijo.

Najprej določa merila skladnosti s pogodbo, ki ustrezajo opredelitvi stvarne napake.⁹ Skladnost s pogodbo se presoja v trenutku dobave blaga. Če se pozneje izkaže, da je bila stvar ob dobavi neskladna s pogodbo (da nima dogovorjenih oziroma običajnih lastnosti), ima potrošnik na voljo naslednje pravice (zahtevke): najprej lahko zahteva popravilo ali zamenjavo; šele subsidiarno, če potrošnik tega ne more zahtevati, ker sta zahtevka nemogoča oziroma nesorazmerna,¹⁰ oziroma je to zahteval, pa se v razumnem roku in brez neprijetnosti to ni zgodilo, lahko razdre pogodbo (odstopi) ali ostane pri pogodbi in zniža ceno. Direktiva odškodninskega zahtevka ne ureja in ga zavestno prepušča nacionalnemu pravu.¹¹ Določitev notifikacije (grajanja) neskladnosti kot predpostavke kupčevih zahtevkov Direktiva prepušča državam članicam, vendar zahteva minimalni rok dveh mesecev od odkritja napake. Določeni so tudi minimalni časovni okviri prodajalčeve odgovornosti: jamčevalni rok znaša dve leti, za rabljeno blago pa eno leto, šteto od dobave. Postavljena je tudi za kupce ugodna domneva, da je neskladnost, ki se pokaže v prvih šestih mesecih po dobavi, obstajala že v trenutku dobave, če prodajalec ne dokaže nasprotnega.

Direktiva pozna le prostovoljno garancijo, ki nadgrajuje kogentni sistem odgovornosti za neskladnost s pogodbo (stvarne napake) in vanj ne posega. Garancija pomeni prostovoljno in brez dodatnega plačila prevzeti dodatni obveznosti prodajalca ali proizvajalca. Garant lahko kupcem obljubi denimo daljši rok odgovornosti za določene lastnosti stvari (na primer 10 let na rjavenje avtomobilske pločevine ali brezhibno delovanje avtomobilskega motorja do prevoženih 100.000 km) ali kakšne druge ugodnosti (na primer takojšnja zamenjava blaga, brezplačno redno vzdrževanje). Direktiva se ne spušča podrobneje v vsebino in posledice garancijske obveznosti, ker to prepušča garantu; namen ureditve garancije je predvsem preprečiti zavajanje potrošnikov glede obsega garancijskih pravic.¹²

Ureditev garancije v Direktivi temelji na dveh načelih. Najprej je določeno, da je garancija za garanta pravno zavezujoča pod pogoji, določenimi v garancijski izjavi ali relevantnem oglaševalskem sporočilu (načelo vezanosti). Ker je vezanost garanta na vsebino garancije v pravu vseh držav članic samoumevna,¹³ je pomen določbe predvsem v vezanosti na oglaševanje: tu Direktiva upošteva dejstvo, da kupci navadno prej kot garancijsko izjavo poznajo vsebino oglaševalske izjave, zato jo je treba upoštevati pri presoji njihovih upravičenih pričakovanj.¹⁴ Od oglaševalskih sporočil, iz katerih izhaja pravna vezanost, moramo razlikovati golo hvaljenje in poveljevanje proizvodov, ki ga povprečno informiran, pazljiv in razumen potrošnik¹⁵ ne more vzeti resno. Drugo temeljno načelo ureditve garancije je transparentnost. Čeprav Direktiva načeloma ne določa vsebine obveznosti, pa vendarle postavlja določene zahteve glede vsebine garancijske izjave. V garancijski izjavi mora biti potrošnik opomnjen na to, da ima po veljavnem nacionalnem prodajnem

pravu zakonske pravice (jamčevanje) in da garancija nanje ne vpliva. Ta zahteva temelji na ugotovitvi, da je garancija lahko zavajajoča, ker se potrošniki zelo pogosto ne zavedajo svojih zakonskih pravic in zmotno izhajajo iz tega, da imajo le pravice, dane v garanciji.¹⁶ K načelu transparentnosti sodi tudi zahteva, da mora biti potrošniku vsebina garancijske obveznosti podana na enostaven in razumljiv način, vključno s podatki, potrebnimi za njeno uveljavljanje, zlasti s časovno in prostorsko veljavnostjo garancije ter imenom in naslovom garanta.

5. IMPLEMENTACIJA EVROPSKEGA PRAVA V SLOVENIJI

Slovenija je zahteve Direktive izpolnila tako, da je obstoječemu ("jugoslovanskemu") sistemu varstva kupca, to je dispozitivni odgovornosti za stvarne napake (jamčevanje) v trajanju 6 mesecev ter enoletni kogentni garanciji za brezhibno delovanje tehničnih proizvodov, ki velja za vse kupce, preprosto dodala še "evropski" sistem, kogentno odgovornost prodajalca in zahtevke kupca v primeru stvarnih napak v trajanju dveh let (enega leta za rabljeno blago), ki velja v potrošniških prodajnih pogodbah (b2c). Ob tem obstaja tudi možnost prostovoljne garancije, vendar je bila implementacija teh določb pomanjkljiva.¹⁷ V Sloveniji tako obstajata dva kogentna, v veliki meri prekrivajoča se sistema varstva istega kupčevega interesa. Takšne ureditve druge države članice EU ne poznajo, saj sledijo logiki Direktive in na področju potrošniških pogodb vzpostavljajo dveletno kogentno odgovornost za skladnost s pogodbo (jamčevanje), proizvajalcem pa prepuščajo morebitno nadgradnjo s prostovoljno garancijo.¹⁸ Enako velja za Hrvaško in Srbijo, ki nista članici EU, pa sta svoji pravni ureditvi kljub temu prilagodili Direktivi.¹⁹

6. OBVEZNA GARANCIJA, EVROPSKO PRAVO IN UREJEN

PRAVNI RED Direktiva sicer neposredno ne zahteva odprave obvezne garancije, saj kot ukrep minimalne harmonizacije državam članicam načeloma dopušča možnost zagotavljanja višje ravni varstva, kot jo predvideva Direktiva. Vendar pa velja premisliti, ali je hkraten obstoj dveh kogentnih sistemov varstva istega interesa res smiselni oziroma ali v resnici sploh koristi potrošnikom.

Odgovornost za stvarne napake traja dve leti in velja za vsakršno blago, medtem ko traja garancija le eno leto, velja pa le za tehnično blago, določeno s pravilnikom.²⁰ Odgovornost za stvarne napake v trajanju enega leta velja tudi za rabljeno blago (med podjetji in potrošniki - b2c), medtem ko garancija za rabljeno tehnično blago ne velja.²¹ Pri tem je treba znova poudariti, da "hiba" v delovanju, to je garancijski primer, praviloma pomeni tudi stvarno napako (jamčevalni primer), saj je trajnost in brezhibno delovanje proizvoda tudi vprašanje kakovosti. Če na primer avtomobilu po enem mesecu od nakupa odpovejo zavore, ki so ob dobavi pravilno delovale, gre za stvarno napako in hibo v delovanju. Res je sicer, da mora kupec pri stvarni napaki dokazati njen obstoj v času izročitve, medtem ko se lahko na hibo v delovanju sklicuje ne glede na stanje stvari ob izročitvi, vendar je ta razlika zaradi dokazne domneve o obstoju napak, ki se pokažejo v prvih šestih mesecih, močno relativizirana. Zahtevki na podlagi garancije so vsebinsko popolnoma enaki zahtevkom na podlagi

stvarnih napak, s to razliko, da pri garanciji obstaja hierarhija zahtevkov (najprej popravilo, potem zamenjava, potem odstop ali znižanje), ki spominja na Direktivo, te hierarhije pa zakonodajalec pri zahtevkih na podlagi stvarnih napak ni implementiral. Kot prednost uveljavljanja garancije se kaže predvsem možnost uveljavljanja napak ne le proti pogodbeni stranki (prodajalcu), ampak tudi proti proizvajalcu, čeprav je bržkone večina proizvajalcev, katerih blago kupujejo slovenski potrošniki, v tujini, zato se potrošniki v praksi prej obrnejo na (domače) prodajalce. Bolj navidezna kot resnična prednost je tudi odsotnost zahteve po notifikaciji (grajanju), kakršna obstaja pri odgovornosti za stvarne napake, saj kupec praviloma notifikacijo opravi skupaj s tem, ko zahteva popravilo ali zamenjavo. Pri stvarnih napakah lahko potrošnik (v okviru načela sorazmernosti) izbira med popravilom ali zamenjavo oziroma, če ju ne more zahtevati ali ju ne dobi, odstopi ali zniža ceno, medtem ko mora pri garanciji kupec najprej zahtevati popravilo, zamenjavo pa lahko zahteva šele, če garant v 45 dneh ne uresniči zahtevka za popravilo; za zamenjavo ima garant časa še naslednjih 45 dni. To pomeni, da mora kupec, če garant ne izpolni garancijskega zahtevka, čakati tako rekoč tri mesece, preden lahko odstopi od pogodbe ali pa da na stroške garanta popraviti proizvod druge.

Ureditev, po kateri prodajalec in proizvajalec po zakonu odgovarja eno leto za brezhibno delovanje tehničnih proizvodov, za stvarne napake (istih) proizvodov pa dve leti od izročitve, ni konsistentna. Potemtakem na podlagi istega zakona na primer eno leto odgovarja, da prodani avtomobil deluje, dve leti pa za to, da ni imel stvarnih napak ob prehodu nevarnosti.

Koristnost obvezne garancije za slovenske potrošnike je le navidezna, njen smisel pa je glede na opisane pomanjkljivosti in prekrivanje z dalj časa trajajočo odgovornostjo za stvarne napake videti predvsem v tem, da potrošniki svojih pravic na podlagi odgovornosti za stvarne napake ne poznajo, medtem ko so se na "garancijo" iz zgodovinskih razlogov dobro navadili. Nepoznavanje obstoječih pravic pa je slab argument za nadaljnji obstoj dveh kogentnih sistemov varstva kupca. Poleg tega so (prostovoljne) garancije za tehnično blago na področju prodaje potrošnikom v Evropi tako običajne, da odprava obvezne garancije v Sloveniji ne bi pomenila sprememb za slovenske potrošnike, saj bodo tuji proizvajalci v Sloveniji še vedno ponujali enake (prostovoljne) garancije, kot jih ponujajo na drugih evropskih trgih.

Vzdrževanje kogentnega garancijskega varstva kupca poleg kogentnega jamčevanja ima tudi svojo ceno. Obvezna garancija in z njo povezane formalnosti v resnici pomenijo predvsem dodatno obremenitev za proizvajalce in prodajalce na slovenskem trgu, ki je v drugih državah EU nimajo. To pomeni, da za proizvajalce in prodajalce na slovenskem trgu veljajo drugačni, težji pogoji kot v drugih državah članicah, kar lahko pomeni nedovoljeno oviro za prosti pretok blaga, ki je temeljna svoboda evropskega trga. Takšno oviro je sicer načeloma mogoče opravičiti s splošnim interesom države članice, kamor načeloma spada tudi varstvo potrošnikov.

Glede na to, da morajo proizvajalci in prodajalci na slovenskem trgu - tako kot v celotni EU - računati z dveletno odgovornostjo za stvarne napake, pomeni slovenska enoletna obvezna garancija za brezhibno delovanje predvsem dodatno administrativno obremenitev. Prodajalci oziroma proizvajalci se lahko na dodatno obremenitev načeloma odzovejo na dva načina: dodatne stroške prevajajo na slovenske potrošnike ali pa ne poslušajo s slovenskimi potrošniki. Do tega bi bržkone lahko prišlo, če bi tržna inšpekcija z denarnimi kaznimi dosledno kaznovala tuje ponudnike, ki slovenskim potrošnikom ne izdajajo garancijskega lista s predpisano vsebino in v slovenskem jeziku oziroma ne izpolnijo garancijskih zahtevkov. Ker sistematičen nadzor tržne inšpekcije nad spoštovanjem pravil obvezne garancije dejansko ni izvedljiv, je posledica obvezne garancije za slovenske potrošnike predvsem to, da morajo njene stroške plačevati v ceni tehničnega blaga, ki ga kupujejo. Obvezna garancija zato potrošnike posredno spodbuja, da tehnično blago kupujejo v tujini, kjer je cenejše. Ni videti prepričljivih razlogov, da bi se slovensko pravo bistveno odmikalo od standardov varstva potrošnika (kupca) v prodajni pogodbi, ki jih določa EU in jim sledijo druge države članice. Slovenski potrošniki zaradi obvezne garancije nimajo nič boljšega varstva kot potrošniki v drugih državah članicah, z njo pa nastanejo za vse udeležence trga in tudi za državo (ki vzdržuje sistem nadzora in sankcioniranja) določeni stroški. Položaj slovenskih potrošnikov je kvečjemu slabši od položaja potrošnikov v drugih državah, vendar ne zaradi materialnega prava, ampak zaradi trajanja sodnih postopkov. Vendar pa je to že druga tema, ki presega okvire tega prispevka. Vsekakor lahko sodne odločbe v zadnjih letih v zvezi z garancijami preštejemo na prste (podobno pa velja tudi za zahtevke na podlagi kogentnega jamčevanja).²²

Hkratni obstoj dveh sistemov kogentnega varstva potrošnikov pri prodajni pogodbi ustvarja tudi nepotrebno zmedo. Tudi pravniki pogosto ne razumejo subtilnih razlik med garancijo in jamčevanjem, potrošnikom pa možnost izbire med jamčevalnimi in garancijskimi sankcijami glede na predstavljene argumente in zlasti daljše jamčevalne roke v resnici ne koristi. Veliko boljše bi bilo, če bi imeli namesto dveh, deloma prekrivajočih se sistemov s težko razumljivimi razlikami en sam jasan in razumljiv sistem kogentnega varstva kupcev.

Posebna težava v zvezi z obvezno garancijo je dejstvo, da ne velja le v razmerjih med podjetji in potrošniki (b2c), ampak tudi v razmerjih med podjetji (b2b). Če v razmerjih s potrošniki še lahko upravičimo poseganje države v civilnopravna razmerja zaradi varstva šibkejše stranke - fizične osebe, ki kljub temu, da je formalno opravilno sposobna, zaradi svojega slabšega gospodarskega položaja, pomanjkanja pravnega znanja in informacijske asimetrije ne more ustrezno skrbeti za svoje ekonomske interese, poseganja ne moremo upravičiti v razmerjih med gospodarskimi subjekti, ki znajo skrbeti zase in delujejo na trgu zaradi pridobivanja dobička. Tu gre za neupravičen in nesorazmeren poseg v pogodbeno avtonomijo in svobodno podjetniško pobudo, ki je tudi v nasprotju s slovensko ustavo. To velja še toliko bolj, če pomislimo, da lahko kršitev obveznosti iz garancije sproži ne le civilne sankcije, ampak tudi denarno kazen

za prekršek.²³ Hkrati pa obvezna garancija v delu, ki se nanaša na razmerja med podjetji, pomeni tudi oviro prostemu pretoku blaga na evropskem trgu in potencialno izpostavlja Slovenijo postopkom zaradi kršitve evropskega prava.

Iz enakih razlogov sta v kontekstu evropskega prava (vsaj) v razmerjih med podjetji (b2b) sporni tudi določbi, da mora garant zagotoviti pooblaščen servis ter izvajanje servisnih storitev, zlasti pa mora še tri leta po preteku garancijske dobe "zagotavljati" vzdrževanje, nadomestne dele in priklopne aparate.²⁴ Poleg tega sta določbi tudi ne glede na neskladnost z evropskim pravom neprimerni in le navidezno koristita potrošnikom. Izhajata še iz obdobja socialističnega gospodarstva, ko je bilo delovanje trga omejeno in je določenih dobrin primanjkovalo, v današnji čas pa ne spadata več. V obdobju svobodne ponudbe in povpraševanja ni več razlogov za predpisovanje, kakšno blago morata proizvajalec in trgovec "imeti na zalogi". O tem se pač odločata sama. Če bodo njuni odjemalci nezadovoljni, bodo kupovali drugje. Nelogičnost je tudi v tem, da določba zahteva le "zagotovitev" pooblaščenega servisa in rezervnih delov, ne pove pa in tudi ne more povedati ničesar o ceni. Trgovec se lahko torej zlahka izogne denarni kazni, če dokaže, da obstaja pooblaščen servis ali da ima določen rezervni del na zalogi, čeprav je cena tako visoka, da tega pri zdravi pameti nihče ne bo kupil.

7. SKLEP V socialistični Jugoslaviji, kjer je bilo delovanje tržnih načel omejeno, je bila obvezna enoletna garancija za brezhibno delovanje tehničnega blaga smiseln ukrep varstva kupca, ki je obstajal v kombinaciji z dispozitivno šestmesečno odgovornostjo prodajalca za stvarne napake. Evropska direktiva o potrošniški prodaji predvideva drugačen sistem: obvezno dvoletno odgovornost za stvarne napake, nadgrajeno z morebitno prostovoljno garancijo. Slovenski zakonodajalec je ob implementaciji Direktive ta sistem preprosto dodal obstoječi "jugoslovanski" pravni ureditvi. Posledica nepremišljenega podvajanja varstva istega kupčevega interesa je le na videz izboljšan pravni položaj potrošnikov. Druge evropske države obvezne garancije ob kogentni odgovornosti za stvarne napake ne poznajo. Vzdrževanje dodatnega kogentnega sistema varstva kupca pomeni dodatno obremenitev proizvajalcev in prodajalcev na slovenskem trgu, ki je v drugih državah članicah ni. To dodatno obremenitev prek višjih cen v resnici plačujejo slovenski potrošniki. Primernejši od dveh med seboj povezanih in deloma prekrivajočih se institutov bi bil en sam konsistenten in razumljiv sistem kogentnega varstva potrošnika pri prodajni pogodbi, sistem odgovornosti za stvarne napake, nadgrajen z možnostjo prostovoljne garancije. Le prostovoljna garancija lahko opravlja svoj legitim cilj - spodbuja konkurenco v korist potrošnikov. Vsekakor se mora slovensko pravo prilagoditi evropski ureditvi, in ne obratno, zato bi kazalo institut obvezne garancije odpraviti. Obvezna garancija v razmerjih med podjetji pomeni tudi neupravičen poseg v pogodbeno avtonomijo in je v nasprotju z načelom prostega pretoka blaga na notranjem trgu.

1 Več o tem: Možina, Kršitev pogodbe, GV Založba, Ljubljana 2006, stran 44 in naslednje.

2 V odsotnosti garancij in drugih načinov sporočanja o kakovosti bi bili, če kupci pred nakupom ne bi bili zmožni razlikovati visoke kakovosti od nizke, prodajalci boljšega in dražjega blaga na daljši rok izrinjeni s trga, saj bi bili kupci pripravljeni plačati samo nizko oziroma največ povprečno ceno (tako imenovani "market for lemons", glej: Gomez, v: Grundmann, Bianca (ur.), EU Sales Directive - Commentary, Intersentia, Antwerpen 2002, stran 56; Schäfer, Ott: Lehrbuch der Ökonomischen Analyse des Zivilrechts, 3. izdaja, Springer, Berlin 2000, stran 443, glej tudi: Parisi, The harmonization of legal warranties in European sales law: an economic analysis, American Journal of Comparative Law 2 (2004), stran 407 in naslednje.

3 Tako imenovani "informal redress mechanism". Glej Twigg-Flesner: Consumer Product Guarantees, Ashgate Publishing, Aldershot 2003, stran 71 in naslednje; Twigg-Flesner/Zerres: Bedeutung und Funktion des Art. 6 VerbrKfRL und Verbrauchergarantien, ZVglRWiss 105 (2006), stran 24 in naslednje.

4 Ilešič, M., Garancija za trajno kakovost proizvoda, Združeno delo, št. 6/1981, stran 907; Radišić, Garancija za trajan kvalitet i odgovornost za štetu od stvari sa nedostatkom, Institut za uporedno pravo, Beograd 1972, stran 28.

5 Odredba o posebnih pogojih, ob katerih se smejo dati v promet posamezni industrijski izdelki, Uradni list FLRJ, št. 25/1959 z dne 24. 6. 1959. Izdal jo je državni sekretar za blagovni promet.

6 Od leta 1977 naprej Zakon o standardizaciji (Uradni list SFRJ, št. 38/1977) in nekateri podzakonski predpisi.

7 Gigoj, Komentar obligacijskih razmerij, Uradni list, Ljubljana 1980-1984, stran 1493; Kapor v: Blagojević, Krulj (ur.), Komentar zakona o obligacionim odnosima, Savremena administracija, Beograd 1983, stran 1320. Poleg tega se posebna povezava kaže tudi v tem, da velja kupčev zahtevek garantu za odpravo napake, kolikor je v okviru jamčevalnega roka, tudi kot sporočilo (notifikacija) o napaki, ki je predpostavka jamčevalnih pravic.

8 Nov zakon o standardizaciji je bil sprejet leta 1995 (Uradni list RS, št. 1-5/1995), določbe o garanciji so se uporabljale vse do uveljavitve Zakona o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 20/1998), vsebinsko pa so ves čas ostale enake.

9 Direktiva ne uporablja pojma stvarne napake, ampak govori o neskladnosti blaga s pogodbo. Pojem neskladnosti po Direktivi je nekoliko širši od stvarne napake iz 479. člena ZOR (450. člen OZ): po eni strani se pri presoji običajnih lastnosti blaga upoštevajo tudi morebitne izjave proizvajalca ali prodajalca, na primer v oglaševanju, po drugi strani pa je v pojem neskladnosti izrecno vključena tudi neskladnost, ki je posledica nepravilne montaže, ki jo je opravljal prodajalec, in neskladnost, če je potrošnik nepravilno montiral blago zaradi napake v navodilih za montažo (tako imenovana IKEA klavzula).

10 Glede na drugi pododstavek tretjega odstavka 3. člena Direktive je zahtevek na popravilo oziroma zamenjavo nesorazmeren, če bi v primerjavi z drugim zahtevkom (zamenjavo oziroma popravilom) prodajalcu povzročil nesprejemljive (nesorazmerne) stroške, upoštevajoč vrednost blaga (v primeru skladnosti), pomen neskladnosti in dejstvo, ali bi lahko potrošnik brez znatnih neprijetnosti uporabil drug zahtevek. Če bi bilo torej popravilo blaga nesorazmerno dražje od zamenjave, kupec ne more zahtevati popravila, ampak le zamenjavo (in obratno).

11 Prvi odstavek 8. člena Direktive določa, da Direktiva ne posega v druge pravice, ki jih potrošnik lahko uveljavlja po nacionalnih predpisih o pogodbeni ali zunajpogodbeni odgovornosti. Nič ne govori proti kumulaciji odškodninskega zahtevka in zahtevkov po Direktivi. Vendar pa, upoštevajoč primarnost naknadnega izpolnitvenega zahtevka v Direktivi, kupec po nacionalnem pravu najbrž ne bi smel imeti možnosti odškodninskega zahtevka na tak način, da bi prodajalcu odvzel možnost popravila ali zamenjave.

12 Glej 21. točko preambule Direktive.

13 Magnus, Komentar 6. člena Direktive 1999/44/ES, v: Grabitz/Hilf (ur.): Das Recht der EU, Beck, München, 2007, r. št. 3, navaja, da vezanost garanta na garancijsko izjavo temelji na vezanosti na pogodbo. Garant sicer običajno enostransko ponudi garancijo (lahko tudi v oglaševanju), ne glede na vednost druge pogodbene stranke, vendar jo ta sprejme najkasneje takrat, ko prejme blago ali se sklicuje na garancijo.

14 Pfeiffer, Komentar k 6. členu Direktive 99/44/ES, v: Dauner-Lieb/Heidel/Ring (ur.), BGB-Anwaltkommentar, 1. zv., Deutscher Anwaltverlag, Bonn 2005, r. št. 3, stran

4215; glej tudi: drugi odstavek 3. člena Direktive 90/314/EGS o paketnem potovanju (Uradni list EU, L 158).

15 O standardu povprečno informiranega in razumnega potrošnika glej 18. točko preambule ter 5. člen Direktive 2005/29/ES o nepoštenih poslovnih praksah (Uradni list EU, L 149) ter odločbo Sodišča ES v zadevi C-220/98, Estee Lauder Cosmetics, Recueil stran I-117/2000.

16 Malinvaud, Komentar 6. člena Direktive, v: Grundmann/Bianca (ur.) EU Sales Directive - Commentary, Intersentia, Antwerpen 2002, r. št. 24, stran 227.

17 ZVPot sicer predvideva vezanost na garancijsko izjavo, vendar ne tudi vezanosti na izjave o lastnostih blaga v oglaševanju. Prav tako ni predvidena zahteva po opominu na zakonske pravice potrošnika (načelo transparentnosti), ki je za delovanje prostovoljne garancije bistvena.

18 Izjema je Madžarska, ki je prav tako obdržala obvezno garancijo, glej: Schulte-Nölke et al. (ur.), EC Consumer Law Compendium, stran 702, dostopno na http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/consumer_law_compendium_comparative_analysis_en_final.pdf.

19 Za Srbijo glej Zakon o zaščiti potrošača, Službeni glasnik, št. 73/2010; za Hrvaško glej: Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, št. 35/2007 in Zakon o zaščiti potrošača, Narodne novine, št. 79/2007.

20 Pravilnik o blagu, za katerega se izda garancija za brezhibno delovanje, Uradni list RS, št. 73/2003.

21 ZVPot sicer v sedmem odstavku 16. člena določa obveznost garancije tudi za rabljena cestna motorna vozila, vendar pravilnik (glej prejšnjo opombo) zanje ne določa minimalnega garancijskega roka. Glede na velik pomen prometa z rabljenimi vozili je "pozabljivost" ministra za gospodarstvo, ki izdaja pravilnik, precejšnja pomanjkljivost.

22 Sistem Ius-info pri členih 15b-21 ZVPot (ki velja od 1998) pokaže štiri sodne odločbe: VS X Ips 400/2003, VSL I Cpg 844/2009, VSL I Cp 1440/2007, Cp 1907/2009.

23 Glej prvi odstavek 77. člena ZVPot, točke 7-12.

24 Glej prvi in četrti odstavek 16. člena in prvi odstavek 18. člena (točka 7) ZVPot.